



УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

СТАНОВИЩЕ

от: проф. д-р Емил Асенов Атанасов

Университет за световно и национално стопанство София, Научна специалност: „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (контрол)“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност в УНСС. Автор на дисертационния труд: Боряна Руменова Пейчева

Тема на дисертационния труд: Перспективи пред митническия контрол през призмата на дигиталната му трансформация“

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 63/29.01.2026 г. на Ректора на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Контрол и анализ на стопанската дейност“ на СА „Д. А. Ценов“, Свищов по научна специалност Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (контрол и анализ) съгласно Заповед на Ректора № 7 /12.02.2022 г. Обучението е осъществено в задочна форма през периода 01.02.2022 г. – 31.01.2026 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е в обем 229 стр. компютърно набран текст или 230 стандартни страници. Основното изложение е 209 стр., като то се състои от въведение, три глави и заключение. В него се съдържат 28 диаграми, 11 фигури и 5 таблици. В допълнение към дисертацията са включени: декларация за оригиналност и достоверност; 122 бр. цитирани източници, включително научни книги, статии, нормативни актове, отчети, доклади, дисертационни трудове, и 2 приложения.

Актуалността на темата е свързана с процесите на задълбочаващата се дигитализация във всяка сфера на икономиката и нарастващия стокообмен между отделните държави. Митническият контрол е съществена част от безпроблемното функциониране на международните вериги за доставки и затова неговото развитие в синхрон със съвременните реалности е от съществена важност. Ефективното му прилагане е свързано с постигане на пълно съответствие между митническите

производства при внос, износ и транзит на стоки и действащото митническо законодателство. В настоящия момент страните членки в ЕС съблюдават обща нормативна рамка на митническия контрол, която е съгласувана със собственото им законодателство. Въпреки това съществуват множество доказателства, че митническите формалности се прилагат по различен начин в страните членки, което оказва влияние върху ефективността на митническия контрол.

Обект на изследването са контролните дейности в рамките на фискалната, защитната и икономическата функции на митническия контрол, а негов **предмет** е определяне и анализиране текущата им дигитализация от законова и технологична гледна точка през призмата на системния и процесния подход .

В дисертационния труд се поставя за **цел** да се предложат възможни решения за технологична модернизация на митницата и за оптимизиране на основните митнически процеси (внос, износ и транзит на стоки) въз основа на изследване на дигиталната трансформация на митническия контрол.

Задачите, които се изпълняват, са следните:

1. Анализиране на отделни особености на международната, европейската и националната правна и функционална рамки, уреждащи дигитализирането на митническия контрол, като на тази база се обоснове необходимостта от дефиниране на координационна функция в дейността на митническите органи.
2. Извеждане на теоретичните аспекти на дигитализацията в митническия контрол чрез приложението на системния и процесния подход.
3. Изследване технологичните аспекти на дигитализацията на митническия контрол през призмата на Новата европейска митническа реформа чрез прилагане на системния и процесния подход.
4. Обособяване основните предизвикателства пред дигиталната трансформация на митническия контрол и формулират концептуални предложения за тяхното преодоляване.

Тезата, която се защитава в настоящия дисертационен труд е, че дигитализацията е ключово средство за модернизиране на европейските митници в посока функционирането им „като една“, което би могло да доведе едновременно до опростяване на митническите формалности за икономическите оператори и осъществяване на ефективен и ефикасен митнически контрол в ЕС.

3. Оценка на получените научно-приложни резултати

Използваните изследователските методи в дисертационния труд включват научно-теоретични и емпирични методи. Научно-теоретичните методи включват: научен анализ и синтез, сравнителен, системен и логически анализ, статистически анализ. Методите на емпиричното изследване се отнасят до: проучване на релевантни на изследователската област български и чуждестранни източници с информация; проучване на мнения на представители на митническата практика в България, чрез собствено анкетно допитване; графичен и табличен метод за визуализация на данни; описание на резултати и проучване на опит.

За аргументиране на тезата и изпълнение на поставените задачи е осъществено анкетно проучване. То се състои от два въпросника, насочени към:

1. Служителите на Агенция „Митници“ – 15 въпроса;
2. Представители на икономическите оператори в Република България – 21 въпроса.

Броят на отговорилите респонденти е 504 служителя на Агенция „Митници“ и 342 представителя на бизнеса, които са определени чрез районирана (стратифицирана) случайна извадка. Въз основа на това, резултатите от анкетата могат да се считат за представителна извадка, на база на която да се правят конкретни изводи.

Първа глава на дисертацията има научно-теоретичен характер и е в обем от 70 стр. Структурирана е в три части, където е налице изпълнение на първите две задачи, дефинирани в увода. С цел изпълнение на първата задача са анализирани правната и функционалната рамка на митническия контрол. В допълнение е извършено изследване на развитието на дигитализацията в митническия контрол на европейската и националната практика. Втората задача е изпълнена чрез представянето на задълбочен анализ на възможното приложение на митническия контрол през призмата на системния и процесния подход на теоретично ниво. Резултатите от това са изведени в сравнителен анализ между двата подхода.

Втора глава на дисертационния труд има научен и практико-приложен характер, като тя е в обем от 66 стр. Структурирана е в три части, чрез които е изпълнена третата задача посочена в увода. За целта е анализирано приложението на системния и процесния подход в митническия контрол по отношение на фискалната, защитната и икономическата функция.

Трета глава на дисертационния труд има практико-приложен характер, като тя е в обем от 65 стр. Структурирана е в две части, където е изпълнена и четвъртата задача, дефинирана в увода. За постигането на това са представени резултатите от извършено анкетно проучване. След извършен анализ на резултатите от анкетата са изведени пет основни проблема пред дигитализацията на митническия контрол, за които са представени възможни решения.

4. Оценка на научните и научно-приложените приноси

В резултат от изпълнението на поставените задачи в дисертационния труд могат да се обозначат следните основни приноси с научно-приложен характер, които имат за цел обогатяване на науката:

1. Предложени са дефиниции на понятията „дигитализация в митническия контрол“, „система на митническия контрол“, „системен подход в митническия контрол“ и „процес в митническата контролна дейност“ от гледна точка на авторови виждания и действащата правна рамка на митническия контрол. Дефинициите са изведени след критичен анализ на вижданията за същността на тези понятия и може да се използват в теоретичен и практически план.
2. Предлага се обособяването на координационна функция в митническия контрол като основна, предвид функционирането на единна европейска митница, действаща „като една“ и предстоящото имплементиране на концепцията Single Window с цел улесняване на презграничния сток контрол.

3. Разгледана е дигитализацията на митническия контрол през призмата на системния и на процесния подход, като са изведени техните силни и слаби страни. Това е постигнато въз основа на направен сравнителен анализ на предимствата и недостатъците при прилагането на двата подхода. Анализът и оценките могат да допринесат за по-доброто им внедряване в практиката.

Като резултат от дисертационния труд се обособяват и някои практико-приложни приноси:

1. Предложено е изграждането на дигитален модел за автоматизирано изследване на финансовата култура и бизнес модел на икономическите оператори през призмата на системния подход. Те имат отношение към правилното проявление на фискалната и на защитната функция на митническия контрол, като използването им би допринесло за по-пълна дигитална трансформация на митницата в тази област, за улесняване на митническите формалности и за прилагане на по-ефективен митнически контрол.
2. Систематизирани са основните предизвикателства пред дигитализацията на митническия контрол и са обособени релевантни предложения за тяхното преодоляване. Предизвикателствата са очертани въз основа на анализа на данните от проведено анкетно проучване и са обособени в следните групи: недобра комуникация между митническите органи, различия в осъществявания митнически контрол в отделните митнически учреждения, различия в развитието на дигитализацията на митницата и на бизнеса, недостатъчни дигитални компетенции на митническите служители и сложни митнически формалности за бизнеса. Проблемите и предложените за тяхното решаване механизми са насочени към подпомагане на митническата администрация в процеса на дигитализация на митническия контрол.

Дисертацията би могла да бъде полезна, както за обогатяване на науката, така и на практиката на митницата. Нейната дейност се осъществява в изключително динамична среда, която предполага постоянното оптимизиране на процесите и на самата система по начин, по който тя да допринася за развитието на международните вериги за доставки. Това налага както дигитална трансформация, така и функционирането на единна европейска митницата, която следва да осъществява унифициран и ефективен митнически контрол и същевременно да опростява митническите формалности за бизнеса.

5. Оценка на публикациите

Депозирани са 5 публикации, свързани с темата на дисертацията, от които 4 самостоятелни и 1 публикация в съавторство. Самостоятелните публикации са 2 статии и 2 доклада, докато публикацията в съавторство е студия. Представените публикации отговарят за изпълнение на минималните национални изисквания по правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България. Темите на представените публикации са актуални и съдържат адекватни предложения за концептуалното им разрешаване.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е в обем от 40 стр. В него е извършена обща характеристика на дисертационния труд, като са описани актуалността на темата, обект и предмет на изследването, цели и задачи, които се изпълняват в дисертацията, изследователската теза, методология , ограничения и апробация на изследването, както и приложение на постигнатите резултати. Описани са структурата и съдържанието на дисертацията и е извършено обобщение на изложението и постигнатите резултати . Налице е съответствие между автореферата и получените резултати в дисертационното изследване.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

По повод на представения дисертационен труд бих постави следния въпрос към кандидата:

1. Какви са основните проблеми и предизвикателства свързани с изграждането на Единна европейска митническа агенция (EU Customs Authority)?

Бих препоръчал също така на докторанта да продължи в бъдеще своето успешно академично развитие чрез бъдещи публикации, които да намерят място в индексирани световноизвестни бази данни научни издания.

Заклучение

Представеният дисертационен труд представлява цялостно, самостоятелно и оригинално изследване което се отнася да актуална, значима и до този момент слабо изследвана проблематика.

В изследването са демонстрирани значителни теоретични познания, използвани са съвременни и сполучливо подбрани методологични подходи и инструменти. Постигнати са значими изследователски резултати, които представляват разширяване и обогатяване на съществуващото знание и притежават безспорни приноси характеристики. Дисертацията отговаря напълно на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане.

Предвид на посоченото давам своята положителна оценка на дисертационния труд на тема „Перспективи пред митнически я контрол през призмата на дигиталната му трансформация“ и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователна и научна степен „доктор“ на г-жа Боряна Руменова Пейчева в област на висше образование 3 „Социални, правни и стопански науки“, професионално направление 3.8 „Икономика“, докторска програма „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“ (контрол и анализ).

София. 11.03.2026 год.

Подпис:

/ проф. д-р Емил Асенов/